

Samhälle, kultur och identitet

Examensarbete i fördjupningsämnet Religionsvetenskap

15 högskolepoäng, avancerad nivå

Framställningen av kön och sexualitet i läromedel

*En analys av läromedel som används i religionsundervisningen för
grundskolans senare år*

The representation of gender and sexuality in teaching materials

*An analysis of teaching materials used in religious education for the
elementary school years*

**Julia Ekelund Acolatse
Judy Osman**

Ämneslärarexamen, 270 hp

Examinator: Sanja Nilsson

Datum för slutseminarium: 2020-06-04

Handledare: Erica Lundqvist

Förord

Vi har valt att skriva arbetet tillsammans för att ta del av olika tankar och perspektiv om kön och sexualitet i religionsläroböcker för årskurs 7-9. Vi har delat upp arbetet i följande delar när det gäller för vem som har ansvarat för varje del. Dessutom så redigerade vi arbetet tillsammans för att den röda tråden skulle finnas med.

Julia: Jag har ansvarat för abstrakt och den tidigare forskningen. Vidare så har jag ansvarat för resultatdelen, analysdelen och diskussionsdelen, där jag har sammanställt vad vi har kommit fram till utifrån vår läromedelsanalys.

Judy: Jag har i detta arbete ansvarat för inledningen, teoridelen, metod och delar av resultat. Vidare så har vi tillsammans redigerat och korrekturläst arbetet för att göra det smidigt att läsa igenom uppsatsen. Vi hoppas på att denna uppsats inte bara kommer att väcka tankar kring hur läroböcker ser ut idag, utan även vilka delar som är relevanta för att läroböcker ska bidra till ett bra komplement i undervisningen.

Vi vill även tacka vår handledare Erica Li Lundquist för de stöd hon gett oss under arbetets gång.

Abstract

We live in the 21st century and one would think that gender equality has thrived and developed tremendously compared to where we once were historically. However, this phenomenon is still relevant and some would even argue more pressing today. One reason being could be since we are aware of how women were treated in the past, but still one can note the undermining position not only for women, but other forms of gender and sexuality still have worldwide. Furthermore, the Swedish curriculum also has a specified section, which entails that students should learn about gender equality and sexuality in order to understand the complexity in the structure of the society.

In addition, researchers as, Kåreland (2005), Hirdman (1987), Lykke (2009), Klingorova (2015), and Keinänen (2007) agree that although the research regarding gender, and norms has evolved it still has to continue to press on the importance of the issue for the future. Moreover, this issue is not only appearing in history or social science textbooks, but also in religion textbooks which will be the core for this essay. We will analyze four religion textbooks for this essay, and focus on how the gender and sexuality are represented in the chapters about the five major religions for the years of higher elementary school. Moreover, we will present perspectives on how teachers use the textbooks in their classroom and what kind of impression the textbooks might convey to the students. Finally, we found that the majority of the student literature described gender and sexuality in a stereotypical manner, however, a teacher could find those useful to mark the view of gender and sexuality, and use the textbooks as an example of the view the society has today 2020.

Keywords: Gender, sexuality, religious education and teaching material, and higher elementary school

Innehållsförteckning

1. Inledning	s.4
2. Syfte och frågeställning	s.5
3. Teoretiska perspektiv	s.6
3.1 Genusteori.....	s.6
3.2 Queer.....	s.7
3.3 Intersektionalitet.....	s.8
4. Tidigare forskning	s.9
5. Metod	s.13
5.1 Kvalitativ innehållsanalys.....	s.13
5.2 Material och urval.....	s.14
6. Resultat	s.15
6.1 Lärobok 1.....	s.15
6.2 Lärobok 2	s.16
6.3 Lärobok 3.....	s.18
6.4 Lärobok 4	s.20
7. Analys	s.22
8. Diskussion	s.29
Referenser	s.32

1. Inledning

I dagens samhälle finns det en variation av hur vi identifierar oss själva gällande kön och sexualitet. Vi kan även se hur kön och sexualitet betonas i kursplanen för religionsämnet med att “eleven ska utveckla kunskaper för hur kön diskuteras och behandlas i olika religioner och icke-religiösa livsåskådningar” (Skolverket, 2011). Religionsböcker som används i undervisningen ska därför följa det centrala innehållet som finns i läroplanen som Skolverket ansvarar för. Det är även viktigt att religionsböcker som används i skolan återspeglar verkligheten, som finns i samhället eftersom det ofta är elevers källa till kunskap. Detta blir en viktig fråga att undersöka eftersom läromedlens betydelse och användning i skolan har länge utformat lärarens undervisning (Almén & Öster, 2000, s.61 - 65).

Samtidigt som det sker förändringar i styrdokumentet så bidrar det till en varaktig debatt om vad som ska läras ut, och därför har undersökning av läroböcker nästan alltid varit aktuell. Eftersom vi är blivande religionslärare, så blir det naturligt för oss att bedriva denna fråga eftersom elever möts av stoffet dagligen. Vi vill även ge utrymme för de läroböcker som saknar nyanserade fakta eller som inte är helt uppdaterade för de kan ändå användas i undervisningen med rätt stöd av läraren.

Vi har valt att undersöka fyra religionsböcker för årskurs 7–9 med fokus på kön och sexualitet. Vi kommer även att granska och jämföra religionsböcker utifrån styrdokumenterna Lpo94 och Lgr11. Vi kommer med hjälp av genusteori, queerteori och intersektionalitet presentera och problematisera religionsböcker för att besvara uppsatsens syfte.

2.Syfte och frågeställning

Syftet med denna uppsats är att se hur religionsböcker skiljer sig åt när kön och sexualitet presenteras. Vår frågeställning för denna uppsats kommer att vara hur kön och sexualitet beskrivs och presenteras inom världsreligioner i läroböcker för årskurs 7–9. Vi kommer även att undersöka vilka likheter och skillnader det finns mellan religionsböcker utifrån Lpo94 och Lgr11. Vi har valt att genomföra en läroboksanlys eftersom det sker ständiga förändringar inom samhällsstrukturer. Vi tycker att detta är en viktig fråga att undersöka för att lyfta fram hur läroböcker utvecklats i takt med läroplanen. Därför anser vi som blivande religionslärare att man bör vara medveten kring vilka föreställningar som finns i samhället gällande könsfrågor. Dessutom ville vi även undersöka ifall läroböcker tar hänsyn till att kön eller sexualitet inte är något statiskt, utan något som kan förändras över tid.

En annan viktig del är hur religionslärare skulle kunna använda läroböcker från Lgr11 och Lpo94 i undervisningen. Läroböcker beskriver för det mesta om hur vårt samhälle ser ut och att normer ofta utesluter många personer som gör att de känner sig tvungna att passa in.

Därför valde vi att undersöka hur framställningen av kön och sexualitet sett ut i de äldre läroböckerna från Lpo94 och hur kön och sexualitet framställs i läroböckerna skrivna från Lgr11.

3. Teoretiska perspektiv

I detta kapitel kommer vi att beskriva genusteorin, queerteorin och det analytiska perspektivet intersektionalitet vilket kommer vara utgångspunkten för detta examensarbete. Vi anser att dessa teorier är relevanta för vårt arbete eftersom anknytningen till kön och sexualitetsmönstret är tydligt och att teorierna nedanför kommer att stärka vår analys.

3.1 Genusteori

Det finns olika uppfattningar när det kommer till forskningsteorier inom genus men en gemensam nämnare för begreppet är relationen mellan könen, och hur det konstrueras socialt och kulturellt (Kåreland, 2005, s. 10-11). Enligt Kåreland (2005, s. 10-11) så handlar genusstrukturer om de mönster som uppstår mellan män och kvinnor och ett ständigt synsätt, där män klassas högre än kvinnan och att män är i en överordnade position till skillnad från kvinnan. Vidare menar Kåreland (2005, s. 10-11) att denna struktur finns även inom olika yrken och utbildningar, där det finns en tanke för vad som är manligt eller kvinnligt. Dessutom så förklaras denna struktur genom att de föreställningar om könsuppdelningar som finns om kön grundar sig i samhällets historia och kultur som är i ständig utveckling Kåreland (2005, s. 10-11).

Simone de Beauvoir var en av de första som började att kritisera framställningarna kring könsskillnader med sitt revolutionerande uttal, ”man föds inte till kvinna, man blir det” (Beauvoir 2002, s.13). Vidare förklarar Beauvoir (2002, s. 15) att skillnaderna som kan ses mellan könen inte är något som uppstår från födseln utan något som konstrueras socialt och kulturellt. De teoretiska reflektionerna kring kvinnors sociala underordning uppmärksammades av det svenska samhället och begreppet genus översattes från engelskans “gender” (Hirdman, 1987, s.49). Vidare så förklarar Hirdman (1987,s.49) att ett manligt eller kvinnligt könsorgan är något man föds med medan genus är något man formas till och lär sig från kultur och segregering.

Hirdman (1987, s.49) menar även att segregering mellan könen framträder inom olika yrken, platser, sysslor och kvaliteter samt kallar detta mönster för ett genuskontrakt. För att bryta denna barriär behöver man en strategisk förändring (Hirdman, 1987, s. 54). En strategisk förändring kan

vara att man bryter segregeringen som kan leda till att man ifrågasätter könsnormer för vad som är ”manligt” och ”kvinnligt” (Lykke, 2009, s.9). Ett följande exempel är Butler (1990, s. 7) som anser att både kön och genus är kulturella konstruktioner där författaren skriver ”It would make no sense, then, to define gender as the cultural interpretation of sex, if sex it-self is a gendered category”.

3.2 Queerteori

Beteckningen queer som egentligen betyder märklig eller skum från engelskan kom att användas om homosexuella män i början av 1900-talet. Många icke-feminina homosexuella män kallade sig för queer för att skilja sig från feminina män. Under mitten av 1900-talet ansåg yngre män att termen var något nedsättande, vilket i sin tur ledde till att man istället började uttrycka ordet gay. Därefter började uttrycket queer återigen att användas bland yngre aktivister för att benämna icke-normativ sexualitet. Rosenberg (2005, s. 96). belyser hur homosexuella män och kvinnor börjar utnyttja ordets kraft genom att själva kalla sig för ”flata” och ”böj” där hon menar på att många inte tycker det är fel att kalla sig själv för dessa ord.

Vidare diskuterar Rosenberg (2005, s. 97) omkastningens betydelse ifall termen queer kan frigöras utifrån sin väsentliga historia av kränkning, och om det skulle gå att ändra begrepps betydelse till positiva förändringar. Rosenberg (2005 s. 97) gör även en jämförelse med begreppet ”nigger” och menar ifall det har en positiv förändring vid olika försök att kontextualisera och ändra begrepps betydelse eftersom det fortfarande återskapar smärta. Rosenberg (2005) förklarar att gränsen för att kontextualisera begrepp som haft en historisk kränkning som queer är hårfin mellan positiv förändring och brutal upprepning.

Butler (1990) som är queerteorins främsta företrädare ansåg att man inte kan definiera begreppet queer, eftersom vikten ligger i att inte kunna slå fast en korrekt betydelse för queer. Butler (1990, s. 41) förklarar att queerteorins uppgift är att bryta upp maktordningar istället för att klassas som en. Termen har dock hänvisats till olika betydelser bland annat som en synonym till gay, lesbisk, bisexuell eller transidentiteter. Ett annat exempel är att queer blir en beteckning på olika icke-normativa köns positioner som inte har en tydlig markering som lesbisk, gay, bisexuell och transidentiteter (Rosenberg, 2002, s. 11–12).

Rosenberg (2002, s. 11–12) menar i likhet med Butler (2002, s. 14) att det queerteorins uppgift att bryta upp kategorier istället för att förvandlas till en.

Rosenberg (2002, s. 12) har även i ett tidigare sammanhang uttryckt att queer är en form av aktivism och teori. Vidare belyser socialantropologen Don Kulicks (2002, s. 12) en definition av queerteori som framför ett kritiskt förhållningssätt till det normativa, och inte en antydning till identitet. Forskare och aktivister uppfattar och tolkar queerteorin på olika sätt eftersom skolbildningen inte är enhetlig. Rosenberg (2002, s.12) menar att queerteorin är varierande studier som har sitt fokus inom det heteronormativa, exempelvis strukturer, relationer och handlingar som bevarar heterosexualitet som en likartad ursprungssexualitet. Vidare förklarar Rosenberg (2005) att queerteori grundar sig inom lesbisk feministisk teori och studier gällande homosexualitet. När man tittar närmare på dessa teoretiska diskussioner behandlar den normerande och dominerande ställning som heterosexualitet har i det västerländska samhället.

3.3 Intersektionalitet

Under det senaste året har begreppet intersektionalitet uppmärksammats och fått ett stort intresse inom den svenska feministiska debatten. Intersektionalitet är ett analytiskt perspektiv som hänvisas till sociokulturella kategorier som genus, ras, etnicitet, klass, sexualitet och nationalitet (Axelsson & Fornäs, 2007, s. 131). Begreppet förklarar hur maktförhållanden skapas, formas och upprätthålls i samspel med sociokulturella kategorier. Intersektionalitet har fått stor uppmärksamhet och fungerat som ett verktyg vid debatter som är viktiga och nödvändiga gällande feminism, eftersom syftet med intersektionalitet är att belysa hur olika maktstrukturer samverkar och påverkar varandra (Axelsson & Fornäs, 2007, s. 31). Intersektionalitet förklaras med att det finns ojämlikheter i samhället där vissa etniska grupper som blir missgynnade medan andra kan infinna sig i en privilegierad ställning. Ett exempel på komplexiteten av intersektionalitet är att det ”används för att visa att marginalisering kan överlappa. Ett exempel är att en svart lesbisk kvinna riskerar att bli marginaliserad utifrån kategorier som hudfärg, kön och sexuell orientering” (Stier, 2010, s. 74).

Den feministiska och svarta frihetsrörelsen Black feminism var först med att kritisera den pågående maktstrukturen. Black feminism grundades 1960-talet där rörelsen kritiserade den ledande feminismen för att vara rasistisk (De los Reyes & Mulinari, 2005, s. 62). Kritiken som framkom

var främst mot den vita västerländska mannen och kvinnan som ansågs vara en norm där faktorerna som ras och etnicitet blev en del av diskrimineringen. Denna kritik fick sitt genombrott i samband med den amerikanska feministiska debatten som var aktuell under denna tid (De los Reyes & Mulinari, 2005, s. 63). Vidare så problematiserar även teoretikern Kimberly Chrenshaw maktstrukturer där hon förklarar med att även om afroamerikanska män får liknande jobb som sina amerikanska kollegor så betyder det inte att ojämlikheten är borta, eftersom den finns kvar bland de mörkhyade kvinnorna Chrenshaw (2016).

Genusforskningen började att utvecklas ännu mer sent under 1900-talet, när kritik riktades mot den forskning som hade fokus på den vita västerländska kvinnans erfarenheter. Dessutom kunde man se att maktstrukturer som etnicitet, sexualitet och klass fick ett begränsat utrymme inom dåtidens forskning medan könsaspekten fick ett större utrymme. Detta är anledningen till varför Intersektionalitetsperspektivet kan vara ett verktyg för att utveckla analysen av ojämlikheter och maktrelationer i samhället (De los Reyes & Mulinari 2005, s. 68). Författarna förespråkar intersektionalitet för att de är starkt kritiska till feminismens hegemoni och menar på att det är omöjligt att förenkla en fråga inom de olika maktstrukturer. Därför menar De los Reyes & Mulinari (2005, s. 68) att det är viktigt att ha flera aspekter och kunna se hur processerna överensstämmer vid analyser av samhällets maktstrukturer.

4. Tidigare forskning

I detta kapitel kommer vi att redogöra för tidigare forskningar som har gjorts för hur kön presenteras i läroböcker. Dessutom så kommer vi även att presentera forskning av bland annat Klingorova (2015) som förklarar bland annat ojämlikhet mellan könen.

Den tidigare forskningen kring kön och sexualitet uppmärksammades under 1970-talet vilket ledde till att intresset för det feministiska perspektivet och andra sexuella orienteringar började att öka under denna tid (Lundgren et al 2012, s. 378 - 380). Vidare tar författarna upp begreppet heteronormen där de förklarar att begreppet används för att förtydliga den heterosexuella hegemonin, se följande citat som exempel "all annan sexuell kärlek än den mellan kvinna och man betraktas som onormal och oönskad" (Lundgren et al 2012, s. 387). Vidare förklarar författarna att jämställdhet borde vara mer framträdande inom forskningen och i alla skolämnen men främst inom religionskunskapen (Lundgren et al 2012, s. 378-380). Forskningen ledde till att man började inse att det inte längre handlar om praktisk arbetsfördelning utan att problematiken ligger djupt rotad kring jämställdhet och maktstrukturer (Lundgren et al 2012, s. 378-380). Granskar man läroplanerna från Lpo94 så beskriver de att "skolan ska aktivt och medvetet främja kvinnors och mäns lika rättigheter och möjligheter" (Lundgren et al 2012, s. 390-391).

I Klingorovas (2015, s.1-5) rapport undersöktes skillnaderna mellan världsreligionerna där även jämlikhet bland kön fick sitt utrymme. Det finns även statistik på hur stor procent av kvinnor som studerar, arbetar och som är aktiva anhängare i en av de fem världsreligionerna. Inför denna rapport genomförde forskaren en analys på femtio länder där fyra av fem världsreligioner var synliga. I Klingorovas (2015, s. 1-5) rapport förklarar hon att kvinnors position i samhället beror främst på sociala, kulturella och traditionella konstruktioner. Ett exempel av huvudfrågorna för rapporten är "How significant is the influence of world religions on gender inequality and the social status of women?" och "To what extent do religions determine the status of women and the level of gender inequality in the four largest religious societies studied at the level of states?" (Klingorova 2015, s.2). Därefter så beskrivs det vilken roll normer och historia har för hur vi ser att kön återspeglas i samhället idag. Vidare förklaras det i rapporten att androcentrism är påtaglig i alla fyra religionerna som betyder att det är mannen som styr och är ett överhuvud. Men sedan så väljer författaren att

lägga till ”Her place is in the household, less so at religious ceremonies or in public positions. The real status of a woman in a religion is more complicated, however, as in some religions certain women have acquired significant posts” (Klingorova, 2015, s.2).

Utöver det så är det även värt att belysa den tidigare forskning kring queer vilka delar man valde att fokusera på då. När det gäller det historiska perspektivet kring queergrupper så har man inte haft ett accepterande förhållningssätt mot homosexuella och queergrupper eftersom man ansåg att ämnet var tabu. I Rydströms (2008, s.25-27) artikel ges en beskrivning av att man försökt få fram forskning kring queerteorin och uppkomsten av denna målgrupp, men det visar sig att det också är mansdominerat. Vidare så markerar Rydström (2008, s.1-5) att även om queers historia haft en liknande förgrening som kvinnohistorien så har man funnit skillnader i vad man har valt att fokusera på. Rydström (2008, s.25-27) menar att inom kvinnohistorien så har forskarna fokuserat på att förstå hur maktstrukturer påverkar kvinnans ställning i samhället. Vilket man kan även se dels i queer historien, men även nu där queerpersoner ofta är fortfarande tvungna till att passa in i en normativ mall. Vidare så finns det begrepp gällande andra former av kön som hijras eller eunucker som lever främst i Indien. Hijras är ofta födda i en manlig kropp och genomgår en operation där man tar bort testiklar och penis, men man rekonstruerar inte ett kvinnligt könsorgan heller (Nanda, 1999, s. 13-19). Nanda (1999, s. 13-19) beskriver också att det är svårt att definiera vilken könsidentitet hijras/eunucker tillhör eftersom i sin undersökning så svarade en del hijras med att de identifierar sig som kvinnor medans andra inte kunde se sig som man eller kvinna.

Gällande könsidentiteter så beskriver bland annat Healey (2014, s.1-2) och ger definition av de olika identiteter som heterosexuell, homosexuell, bisexuell eller transsexuell och även nämner att de kan vara uteslutande. Dessutom menar Healey, J. (2014, s.1-2 & 44-45) att det kan vara självklart att en biologisk man inte upplever att han är en man och att även en man kan uppleva att han tillhör kvinnlig könsidentitet. Vidare så beskriver Stier (2003, s. 60-72) i sin bok däremot, att identitet kan också återspeglas i tre sub-identiteter där den första är den fysiologiska och den anatomiska som innebär skillnaden mellan man och kvinna. Den andra är könsidentitet som konstrueras av sociala och kulturella skillnader som kopplas till kvinnligt beteende (Stier,2003 s. 60-72). Den tredje är könssocialisation menar Stier (2003, s.60-72) att personer med en annan könsidentitet utanför normen brukar känna att de måste anpassa sig efter normen. (2003 s. 60-72). Därför menar Stier (2003) att detta blir problematiskt eftersom de inte

får möjligheten att uttrycka sin egen könsidentitet. Vidare betonar Stier (2003, s. 60-72) att individen inte behöver ändra sin könsidentitet för att passa in i normen och för att accepteras av samhället. Stier (2003) förklarar att det inte är fel att följa normen men om man känner att man inte tillhör den så ska man ändå få uppleva att man passar in i samhället.

5. Metod

Vi kommer att använda oss av en kvalitativ metod för att analysera läroböcker som vi valt att undersöka. Vi kommer att tolka och granska texter med hjälp av en kvalitativ innehållsanalys. Eftersom vi har valt att undersöka hur könsroller och sexualitet framställs i läromedel så har vi ingen direkt kontakt med sociala grupper, därför anser vi att denna metod är lämpad för vår studie.

5.1 Kvalitativ innehållsanalys

En innehållsanalys är en textanalytisk inriktning för att studera förändringar över tid. Tillvägagångssättet består av att kvantifiera som innebär att räkna förekomsten av vissa metaforer, begrepp och uttryck i texter utifrån ett specifikt forskningssyfte. Denna metod kallas för kvantitativ textanalys (Bergström & Bordèus, 2005, s. 43). Innehållsanalys kan också användas på ett annat sätt där ingenting räknas eller mäts och definieras som kvalitativ innehållsanalys. En kvalitativ innehållsanalys innebär att något kvantifieras men där mer komplicerade tolkningar måste göras i texterna, vilket leder till att inga allmänna slutsatser kan dras från resultatet (Bergström & Bordèus, 2005, s. 44).

Fördelen ligger i att både textens tydliga och dolda budskap kan undersökas. Nackdelen med en sådan metod är att det alltid finns en risk att forskarens tolkning kan bli en aning subjektiv, eftersom slutsatserna är en tolkning baserat på författarens uppfattning av läroböckerna ((Bergström & Bordèus, 2005, s. 76). Därför är det viktigt att kunna vara transparent med sina läsare om att detta är en tolkning och uppfattning som inte behöver vara det enda sanna och korrekta. Som forskare ska man vara öppen med att det finns brister och begränsningar i den genomförda undersökningen vilket ökar forskarens förtroende för läsarna (Bergström & Bordèus, 2005, s. 76). Fördelen med en kvalitativ analys är att mer komplicerade bedömningar och tolkningar kan göras medan den kvantitativa lämpar sig till att bearbeta stora textmängder (Bergström & Bordèus, 2005, s. 76).

Genom att använda oss av denna metod kunde vi undersöka materialets tydliga och dolda budskap. Denna metod lämpade sig bäst för att besvara hur kön och sexualitet framställs i läromedlen och hur förändringar har sett ut över tid.

5.2 Material och Urval

Vi har valt att jämföra fyra religionsläroböcker där kravet var att två av böckerna skulle följa kursplanen Lgr11 och de andra Lpo94. Vi valde läroböckerna Utkik Religion 7-9 som är skriven av H. Olofsson & R Uppström (2014) och publicerad av Gleerups. Religion 7-9 som är skriven av Engstrand et.al (2017) och publicerad av Capensis. Religion SO direkt skriven av M. Högberg & M. Sundqvist (1999) och publicerad av Bonniers. Religion och Liv 7-9 skriven av Leif Berg (2003) och publicerad av Natur och kultur.

Anledningen till att vi valde religionsböcker mellan år 1999 fram till 2017 beror på att vi ville jämföra innehållet utifrån kursplanen Lpo 94 och Lgr 11. Vi har även använt oss av vetenskapliga artiklar och rapporter där källorna skulle vara skrivna mellan år 2000 fram till 2019. Vi gjorde en sådan avgränsning för att kunna beskriva tidigare forskning och applicera uppdaterad forskning för vår uppsats. Vi har även använt oss av forskare som Rosenberg, Axelsson & Fornäs och De los Reyes & Mulinari i den teoretiska delen av uppsatsen. För sökning av dessa källor har vi utgått från nyckelord som kön, sexualitet, queer, genus, intersektionalitet och religionsböcker.

6. Resultat

I detta avsnitt kommer vi att redogöra för dem fyra religionsböcker som vi har valt att analysera för att se hur genus och sexualitet framställs.

6.1 Utkik Religion 7-9 (2014)

Genom innehållsförteckningen kan man läsa om hur boken förhåller sig till det centrala innehållet av kursplanen för religion i årskurs 7-9. Författarnas syfte är att bidra till att utveckla elevers analysförmåga och förståelse för religion, etik och religionsvetenskap. Rubriken *Religionskunskap* tillhör bokens första kapitel där författarna beskriver vilken profession religionshistoriker, sociologer och psykologer har. Dessutom så förklaras kvinnans position i samhället och vad feminism betyder. Bokens andra kapitel handlar om judendomen och här möts läsaren av en källuppgift med en fråga som lyder om hur jämställt det är i judendomen. På samma sida finns det bilder på en kvinnlig rabbin där man talar om att det är ovanligt med kvinnliga rabbiner, men att det ändå förekommer inom judendom. Vi ser även en bild där några flickor som står bredvid några ljusstakar med beskrivningen att det är modern i den judiska familjen som tänder ljusen vid högtider. Författarna skriver att det är en ärofylld uppgift inom judendomen eftersom det återspeglar en viktig och helig ritual.

I temat kristendom finner vi två separata kapitel där den ena heter *kristendomen i världen* och den andra *kristendomen i Sverige*. I den första delen om *kristendomen i världen* så börjar författarna med en traditionell beskrivning av urkunder, symboler och traditioner som är karaktäristiska för religionen. Vidare i kapitlet om *kristendomen i Sverige* tar man upp att det förekommer allt fler kvinnliga präster i Svenska kyrkan. I detta sammanhang skriver författarna om den kvinnliga prästen Antje som tillträdde 2014, samt att den första kvinnliga prästen tillträdde 1960. Författarna förklarar även frågan om vad som är manligt och kvinnligt och att samhället och religionerna har påverkat varandra genom tiderna.

I det tredje kapitlet om islam finns en bild med en text som förklarar att år 2007 blev det accepterat för kvinnor inom polisycket att använda någon form av huvudbonad i Sverige. I samma avsnitt tar boken kort upp om begreppet feminism och dess betydelse. I det sammanhanget tar boken kort upp

om att det finns muslimska aktivister som vill förändra samhällsstrukturen så att det blir mer jämställt i mellanöstern. Vi ser även att författarna väljer att beskriva ändrade familj lagar bland annat ifall ett par skulle skiljas så skulle mamman också ha rätt till vårdnaden av barnet. Boken tar kort upp om feminism inom islam där kvinnor borde få mer plats i gudstjänstlivet till exempel att ha rollen som imam eller stå bredvid män i gudstjänstlokalen. I Nästa stycke tar man upp att sex bör endast förekomma inom äktenskap och att onani, otrohet och homosexualitet bör undvikas eftersom det är förbjudet inom islam.

I avsnittet om hinduism ser vi hur författarna beskriver religionen som negativ mot kvinnor, och att män i stor grad fortfarande ser ner på kvinnor. Boken tar också upp att i vissa tillfällen som vid en graviditet så väljer en del par att göra olaglig abort när de får reda på att fostret är en flicka. Man framhäver också att en del kvinnor i de högre kasten får chans till utbildning och goda möjligheter till jobb. Ser vi över kapitlet om buddhismen så hittar vi inga stycken eller beskrivningar om kvinnan eller annan form av kön eller sexualitet. Däremot så hittar vi en detaljerad information om religionen som handlar om seder, traditioner och regler. En annan del som vi hittade i boken är att sexualitet står skrivet i ett avskilt kapitel om etik. Boken tar kort upp om vad HBTQ innebär och att identitet handlar om vår sexualitet och vilka personer vi blir attraherade av. Därefter finner vi ett citat som beskriver begreppet queer med “den som är queer ifrågasätter de normer som finns och vill inte heller ange någon av de tidigare kategorier som sin identitet ” (s. 267).

6.2 Religion 7-9 Capensis (2017)

I boken inleder författarna med hur de har valt att förhålla sig till det centrala innehållet i kursplanen Lgr11. I boken beskrivs tre principer som författarna har valt att utgå ifrån och det är att följa kursplanen, tydlig struktur och att göra ämnet enkelt att förstå. I introduktionen nämns det ifall man skriver Gud med ett litet g eller stort. Vidare förklarar författarna hur religionsämnet har förändrats över tid i skolan och varför man bör läsa religionskunskap i skolan. Boken är uppdelad i olika kapitel där de fem världsreligionerna har varsitt avsnitt men tillhör kapitlet om livsåskådningar. sig men tillhör avsnittet livsåskådningar. I samma kapitel har man även lagt till ett avsnitt om världsreligioner i dagens samhälle och ett om samhälle och religion. Dessa avsnitt kommer att bli relevanta för vårt resultat senare i texten.

Det vi finner gemensamt med religionsboken Utkik Religion 7-9 är att upplägget och innehållet är liknande för de fem världsreligionerna. Författarna mest fokus på varje religions historia, tradition och symbolik. Vidare introduceras kristendomen med centrala tankegångar och dess historia och på samma sida finns en bild på en glad flicka. I kapitlet möts vi av underrubriker som; Gud har en plan, människans roll, människan har en fri vilja och Gud förlåter människan. Därefter kommer en beskrivning om Jesus som guds son och Jesus som ett budskap till människan där varje kristen ska älska herren. Boken tar kort upp om den kristna gemenskapen med en generell beskrivning ”Det som tillhör Herren för de kristna innebär det att kyrkan är gemenskapen som finns mellan alla kristna, oavsett inriktningar i hela världen” (s. 26).

Vidare beskriver författarna att det finns anhängare som tycker att man borde gå med på att ha kvinnliga präster, påvar och diakoner i den romersk-katolska kyrkan. Därefter förklarar författarna att allt fler katoliker börjar ställa sig frågan om hur viktig den traditionella kristendomen är i jämförelse med jämställdhet. I avsnittet om den ortodoxa kristendomen nämns det att man inte tillåter att ha kvinnliga präster och diakoner, eftersom man vill bevara den ursprungliga essensen av religionen. Här tar författarna upp att kvinnor i den protestantiska kyrkan kan vara diakoner, präster och biskopar. Författarna har också med ett manligt perspektiv i boken där de förklarar att i de judiska skrifterna Tanakh så handlar det om både mannen och kvinnan. Men när man sedan läser om Gud och människan i samma text så utgår författarna främst från ett manligt perspektiv. Därefter avrundas texten med några berättelser från de judiska skrifterna bland annat om drottning Ester som räddade sitt folk. Vidare på s.40 så ser vi ett stycke där det står skrivet om skapelsen och om människans fria vilja.

Under rubriken *Religioner möts i Sverige* så beskriver författarna föreningen GAPF, som är en förkortning av ”Glöm aldrig Pela och Fadime. Författarna beskriver lite kort om föreningen som kämpar mot kvinnornas rätt till frihet och hedersvåld. En annan intressant del i boken är avsnittet om *världsreligionerna i dagens samhälle*. I avsnittet kan vi läsa om att kvinnors inflytande ökar och att det fortfarande är ovanligt med kvinnliga rabbiner och imamer. Därefter ser vi en bild på en beslöjad kvinna, som är en kvinnlig imam som uttrycker ”Gud är rättvis och Gud är rättvis mot allt inte bara vad det gäller kön utan hela universum”. Vidare i boken så hittar vi ett stycke som handlar om religion och sexualitet. Författarna förklarar HBTQ frågor och att det förekommer en

diskriminering globalt. Utöver HBTQ frågor så hänvisar boken till Förena Nationerna som går ut med att all diskriminering strider mot mänskliga rättigheter. Författarna betonar att det strider mot mänskliga rättigheter ifall man diskrimineras på grund av sin sexuella orientering. Slutligen när vi undersöker kapitlen om hinduism och buddhism, så står det inget om kvinnans roll eller en annan form av kön eller sexualitet i religionerna. När vi sedan läser vidare i det kapitel som *heter Religion och samhälle*, så möts vi av en bild på muslimska flickor som vill kämpa för jämställdhet och kvinnors situation i Indien. Författarna tydliggör att även enligt lag så får man inte diskriminera någon baserat på kast, därför har kvinnorna det svårt i Indien, eftersom deras framtid är knutet till vilket kast de är födda i.

6.3 Religion So direkt (1999)

Religionsboken är skriven utifrån läroplanen Lpo94 som står tydligt i innehållsförteckningen. I bokens upplägg börjar författarna presentera de stora frågorna och vad man trodde på förr. Sedan ser vi ett fokus på kristendomen innan vi kommer till de separata kapitlen om de fem världsreligionerna. Författarna väljer att förklara kapitlen med rubriker som *gamla testamentet*, *nya testamentet* och *Bibeln i vår kultur*, som beskriver kristendomen detaljerat. Därefter kommer ett avsnitt om Adam och Eva där författarna skriver att Eva tog en tugga av äpplet och sedan Adam. Boken tar kort upp om ett stycke som förklarar att på grund av att Eva och Adam syndade, så har vi allt som är ont i vårt samhälle. Vidare ser vi bilder på främst män och därefter talar författarna om en kvinna som hette Delila som klippte av den starke Simsons hår som hämnd.

Därefter ser vi på s.87 då kung Salomo ska avgöra vilken av kvinnorna är den riktiga mamman till barnet. Vidare på s.107 så ser vi en bild på Moder Teresa som blev ett helgon på grund av sin omtanke när det gällde sjuka oavsett vilken sjukdom. Går vi över till s.109 så ser vi en bild på Jesus och en äktenskapsbryterska och här säger Jesus ”den som är fri från synd kan kasta den först stenen” eftersom människorna i byn vill stena kvinnan till döds. Om vi går över till stycket som tar upp äktenskap och sexualitet på s.280, så förklarar författarna att i kristendomen så ska sexualitet enbart ske mellan makarna och efter giftermålet. Vidare på s.330 så beskrivs människan och hur människan ska bete sig i förhållande till Gud och att människan ska följa de tio Guds bud för att anses vara en god kristen. När vi tittar övergripande på varje världsreligion så har alla kapitel

gemensamt att författarna beskriver, de heliga skrifterna, uppkomsten av religionerna, traditioner som utmärker varje religion och symboler som kännetecknar varje religion. Därför kommer vi presentera i de resterande stycken vad vi har hittat i religionsboken *Religion So direkt* (1999) gällande kön och sexualitet.

Under kapitlet om judendomen så beskriver författarna seder, symboler och hur viktig den judiska identiteten. Utöver det så förklaras även att de konservativa judarna tillåter i vissa synagogor att män och kvinnor får sitta bredvid varandra. Däremot när det gäller reform judendom så strävar man att vara modern och eftersträva det västerländska samhället. Vidare förklarar man att inom judendomen så tillhör du inte bara religionen och kanske tillskriver dig en annan identitet, utan är du en jude/judinna så har du en judisk identitet. Om man läser vidare så får vi läsa en intervju med en judisk man, där personen berättar att den judiska historien är av stor vikt och därav är gemenskapen väldigt viktig för judarna och att de judiska medlemmarna försöker hålla ihop och ta hand om varandra. På s. 318 under samma kapitel så finner vi ett stycke som heter man och kvinna och här beskrivs hur det går till vid giftermål. Man tar exemplet från Israel där författarna förklarar att man inte kan ingå i ett borgerligt äktenskap utan man går till en religiös domstol ”överrabbinatet”, där det endast är män som sitter och bestämmer. På nästa sida 319 så står en rubrik som heter hur blir man jude? Här beskrivs det att först och främst måste mamman vara judinna eller i vissa fall går det även att konvertera till judendomen.

Under kapitlet om kristendomen så finner vi ett stycke som lyder ”Innan så var kyrkan emot all form av sexualitet utanför äktenskapet, men idag varierar uppfattningen i olika kyrkor runt om i världen. Vissa kristna i Sverige anser att kärlek och sexualitet även kan finnas utanför äktenskapet” s. 335. Går vi över till islam så hittar vi ett avsnitt som heter *jämställdhet på olika sätt* här förklarar författarna att inför Gud är kvinnan och mannen lika värda, men på jorden så har de olika uppgifter som de ska ta ansvar för s. 354. Vidare på s. 353 så ser vi en flicka som håller upp en skylt där det står ” We are ready to kill Rushdy” som hade skrivit ” satansverserna som ansågs olämpliga för religionen islam. Vidare så hittar vi ett avsnitt under rubriken s.355 *vem är muslim* som beskriver hur en professor i litteratur ville skilja sig från sin fru mot hennes vilja och blev då dömd till att ha övergivit religionen. Slutligen gällande hinduismen så hittar vi varken bilder eller texter som beskriver genus, intersektionalitet eller queerteori. Däremot så hittar vi ett stycke som beskriver

uppväxt i buddhismen som beskriver att pojkar traditionellt sätt går de till ett munkkloster och flickor till ett nunnekloster.

6.4 Religion och Liv 7–9 (2003)

Religionsboken *Religion och Liv 7–9* (2003) är skriven från Lpo94 och när man tittar på innehållsförteckningen, så har författarna delat boken i tre sektioner där den första sektionen är för årskurs 7, andra för årskurs 8 och tredje för årskurs 9. Vi börjar med att presentera den första delen väldigt kort eftersom här är det ett stort fokus på kristendomen med de heliga skrifterna samt djupdykningar i både gamla och nya testamentet. Författarna väljer att förklara vad som står i Bibeln under kapitlet *Bibeln vår värld* och sedan kommer rubriken *gamla och nya testamentet* som förklarar historien kring Abraham, Mose, Israel och fångenskapen. I det nya testamentet finner vi ett fokus på hur Jesus växer upp, predikar och hur kristendomen växer fram. Går vi över till den andra delen som har rubriken *kristendomen i världen* så förklarar författarna att Jungfru Maria är ett betydande helgon för kristendomen där många väljer att tända ett ljus och säga en bön framför skulpturen av Jungfru Maria s.291.

Därefter finner vi ett stycke i kapitlet om Judendomen som heter Män och kvinnor och här beskrivs hur man ser på kvinnor från den ortodoxa judendomen och lite från den liberala judendomen. Om vi börjar med den ortodoxa så beskrivs det att man inte kan tänka sig att en kvinna skulle vara en rabbin, utan här anser man att kvinnan ska vara en god hustru och ta hand om familjen. Däremot beskrivs det att även om kvinnorna i judendomen har sina uppgifter i hemmet, så känner de fortfarande fria och man beskriver även att i Sverige finner vi många judiska kvinnor som har jobb eller är högt utbildade.

Går vi vidare till islam så hittar vi även här ett avsnitt om kvinnor och där beskrivs först att i bland annat Sudan, så förekommer det omskärelse av flickor i tonåren och att det är ett pågående arbete som man vill motverka och få stopp på. Vidare så tar religionsboken upp synen på sex före äktenskapet och att man förr ansåg att sex bara skulle förekomma inom äktenskap. Man talar om att synen har förändrats med den moderna utvecklingen som fört med sig preventivmedel och rätten

till abort som minskat rädslan för sex. Därefter får vi ta del av en intervju med en muslimsk kvinna som bor i Egypten och har valt att inte bära slöja då hon anser att det inte fungerar vid hennes jobb. Den muslimska kvinnan påpekar även att i nuläget så har allt fler kvinnor i Egypten möjlighet till att studera och chans till bättre jobb som i sin tur bidrar till bättre levnadsvillkor s.449 - 450. Slutligen så kan vi se i boken att det brister när det gäller inte bara delar om kvinnor, kön och sexualitet inom buddhismen, dock hittar vi korta stycken om munkar och nunnors levnadssätt. Författaren tar även kort upp om kvinnorna där man kan läsa om att Buddha hade många lärjungar som var kvinnor som han visade stor respekt för men ändå har det bildats få kloster för kvinnor. I boken talar man om att mannen traditionellt har större möjlighet till andlig utveckling än kvinnan men trots det har kvinnan fått en stark ställning i buddhistiska samhällen. Flickor har då lika goda möjligheter till utbildning som pojkar. Det finns två bilder som är publicerade på denna sida där den ena föreställer flera munk pojkar som står i rad. Den andra bilden är på kvinnliga studenter vid ett universitet i Sri Lankas huvudstad.

7. Analys

I detta avsnitt kommer vi att analysera våra valda religionsläroböcker och även tillämpa de teorier som vi har beskrivit tidigare i vår uppsats.

7.1 Utkik Religion 7-9 (2014)

I boken *Utkik* så hittade vi bland annat tecken på genus, där läroboken förklarar i korthet feminism och även mänskliga rättigheter. Därefter så ser vi på s.26, en förklaring till vilken roll genus har för världsreligionerna och en kort beskrivning till vad begreppet betyder. Sedan så kommer en till beskrivning av feminism, hur man vill förändra ojämlikheten mellan kvinnor och män inom islam och även förändra familj lagen. Därför ser vi att läroboken *Utkik* försöker att följa vad Kåreland, (2005, s. 10–11), Hirdman (1987, s.49), Eduards & Mans (1987, s.54), Thurén (2003, s.11) och Lykke (2009, s.9) har beskrivit om genus i vår teoridel. Vilket är strukturerna mellan könen där mannen klassas högre än kvinnan och även en genusstruktur när det gäller yrken i vad som är manligt eller kvinnligt.

Om vi går över till sexualitet och hur läroboken förhåller sig till queerteorin, så ser vi lite information om HBTQ där författarna problematiserar kort varför detta är en viktig del. För att citera läroboken gällande HBTQ så står det i läroboken att ”En queer person står emot normer”. Och här är det viktigt att påpeka att det är okej att följa normer, men de ska inte påtvingas eller att de som vill inte följa normen ska även känna sig accepterade Stier (2003 s.63-71). Därför ser vi det som en brist i denna religionsbok att vissa religioner inte alls väljer att ta upp HBTQ frågan. Exempelvis kapitlet om buddhismen kunde vi inte hitta några former av kön eller sexualitet. Vilket ger oss en uppfattning att man har bit på vägen i denna religionsbok när det gäller både genus och sexualitet.

Om vi går över till hinduismen så hittar vi inte heller någon form av förklaring hur det ser ut med kön eller sexualitet, vilket vår teoridel tar upp att det finns exempelvis Hijaras som varken

identifierar sig som kvinna eller man. Detta skulle läroboken kunna förklara kort om man redan har påbörjat med HBTQ frågan kapitlet om islam. Går vi vidare in på intersektionalitet så finner vi även här brister och även om vi ser att läroboken Utkik tar upp delvis maktstrukturer mellan könen man och kvinna, så finner vi brister när det gäller att presentera en utvecklad bild av intersektionalitet. Det råder fortfarande svårigheter för vissa grupper som antingen tillhör en viss etnicitet, nationalitet, klass, kön eller sexualitet och det bör elever få med sig från läroböckerna i religion. Ett exempel från vår teoridel för intersektionalitet är att ” en lesbisk svart kvinna kan också vara religiös”, där man skulle kunna problematisera och även diskutera med eleverna, vad betyder det att bryta mot normer i samhället? Och även vara tydlig för eleverna med att det är okej att följa normen, men att en individ ska även kunna känna sig trygg i att inte följa normen och kunna tillskriva sig annat kön eller sexualitet.

7.2 Religion 7-9 Capensis (2017)

I religionsboken *Religion 7-9* av förlaget Capensis skriven 2017, så ser vi att genusperspektivet finns men är inte tydligt utskrivet i varje kapitel för de fem världsreligionerna. Vidare ser vi att författarna påbörjar att problematisera vilken ställning kvinnan har främst i de Abrahamistiska religionerna. Författarna tar exempelvis med att det finns romersk-katolska anhängare som tycker att det borde finnas kvinnliga präster, påve och diakoner. Sedan beskrivs även i de resterande inriktningarna övergripande hur man ser på kvinnan inom kristendomen. Vidare så ser vi att benämningen ”människan” förekommer också ofta i kapitlet om kristendomen, men där lämnas läsaren med frågan menar författarna alla oavsett könsidentitet eller är det främst knutet till de normativa könen mannen och kvinnan? Och slutligen hittar vi inget om sexualitet i detta kapitel om hur kristna ser på sexualitet i kristendomen.

Vidare när det gäller judendomen och genus så är det väldigt likt kristendomen att det finns kvinnliga rabbiner men att det inte är vanligt förekommande. Ett exempel som vi hittade om kvinnors inflytande fann vi på s. 66-67, där författarna problematiserar till en viss del varför kvinnor inte får ha religiösa positioner som rabbiner eller inom Islam imamer. Vidare hittade vi ett

exempel där man försöker framhäva kvinnan i de heliga skrifterna genom att nämna, att drottning Ester räddade sitt judiska folk. Men fler exempel på genus oavsett med ett fokus på kvinnan eller mannen hittade vi inte. Därför anser vi att författarna skulle kunna utveckla avsnittet om genus där det skulle kunna förklaras mer hur ser man på genus inom judendomen.

Vidare så noterade vi att den kända judiska identiteten fanns med, men då ansåg vi att författarna även skulle kunna ta med att det finns judar med olika könsidentiteter eller former av sexualitet. Eftersom vi hittar ingen text alls om kön eller sexualitet, utan här finner vi främst beskrivningar som ” Den mänskliga läran”. Och återigen blir det oklart vem/vilka menar man? Eller är det enbart kvinnor och män och bara heterosexualitet författarna syftar på? Därför skulle det vara relevant att ta upp hur ser man på kön i judendomen, vad står det i Torah och Tanakh, hur kan man tolka utdrag från skrifterna, accepteras inte andra benämningar än man och kvinna samt finns det judar som tillskriver sig annat kön? Likaså skulle det vara relevant att göra med sexualitet som vi inte kan hitta i kapitlet om Judendom. Vidare till islam så ser vi korta stycken som tar upp att kvinnan och mannen har samma värde inför Gud, men har olika former av ansvarsområden på jorden vilket blir en problematisk beskrivning. Eftersom i denna mening så lägger man tyngd i orden att det finns ” kvinnliga och manliga” sysslor, vilket i sin tur leder till att kön blir betydande vid val av yrke eller ansvarsområde i hemmet.

Vi ser att läroboken tar kort upp HBTQ-frågor samt om hur FN ser på diskrimination av personer som inte passar in i ett normativt samhälle. Dessutom så ser vi att det brister i en ojämn fördelning i hur författarna beskriver genus, intersektionalitet eller queer. Utifrån bokens struktur så ser vi att man problematiserar genus och queer i störst utsträckning i kapitlet om islam. Om vi tittar på de resterande religionerna så finner vi inte lika stor del avsatt till att förklara HBTQ-frågor eller vilka tecken på intersektionalitet förekommer i de fem världsreligionerna. Utan det som vi såg var ett fokus på var att författarna valde att framhäva genus och vilken roll kvinnan har i kristendomen, judendomen, hinduism och buddhismen.

När vi kommer till det intersektionella perspektivet så hittade vi två kapitel med titeln *Religion i dagens samhälle och Religioner möts i Sverige*. I dessa två kapitlen så förklarar författarna i början hedersvåld inom Islam. Vidare så ger författarna ett exempel på en förening GAPF, som kämpar

mot hedersvåld och kvinnans rätt till frihet. Man tar även upp HBTQ-frågor, där vi såg ett kort stycke som förklarar ämnet att det inte ska finnas diskrimination baserat på vilken sexuell läggning man har. Vidare så förklarar författarna att FN anser att det är en mänsklig rättighet till att bestämma sin egna form av sexualitet och inte tvingas passa in i ett normativt samhälle.

Slutligen så såg vi att denna religionsbok har med exempelvis begrepp som HBTQ och förklarar vad förkortningen betyder i kapitlet om Islam. Författarna hänvisade även till FN gällande de mänskliga rättigheterna om sexualitet och kön, att det ska vara rätt till att bestämma själv och man ska inte bli diskriminerad på grund av kön eller sexualitet. När det gäller den första bristen med denna religionsbok, så hittade vi våra exempel på genus, intersektionalitet och queer främst i de Abrahamista religionerna. Och den andra bristen var att inom hinduismen och buddhismen så kunde vi se att författaren enbart skrev kort om genus som enbart fokuserade på mannen och kvinnan, men inget om annan form av kön eller sexualitet.

7.3 Religion So direkt, (1999)

Vidare i religionsboken *Religion So direkt*, (1999) så finner vi ett fokus på religionshistoria redan i början av läroboken. Det blir också tydligt att boken är skriven från en annan kursplan än Lgr11, eftersom det är ett fokus på kristendomen. Religionsboken väljer att fokusera på kapitel som handlar om det gamla, nya testamentet och Bibeln i vår kultur, därför tar det några kapitel innan man kommer in på judendomen eller någon form av genusperspektiv. Utifrån ett genusperspektiv så väljer boken på s.60, att beskriva kvinnan som en lömsk och manipulativ figur utifrån exemplet från edens lustgård. Och sedan så fortsätter författarna på s. 80 och s.109, att beskriva kvinnan som en elak och opålitlig figur. Vilket bidrar till att det blir en problematisk beskrivning, eftersom författarna inte ger läsaren en nyanserad bild av kvinnan där hon även beskrivs på ett positivt sätt. Utöver att representationen av kvinnan blir ensidig och stereotypisk, så blir det liknande med hur läroboken beskriver äktenskap. I stycket om äktenskap så väljer författarna att enbart beskriva ett förbund mellan de två könen: en man och en kvinna. Vilket visar att man väljer att utesluta andra former av äktenskap som till exempel mellan ett homosexuellt par. Dessutom så finner vi ingen beskrivning av former av sexualitet som till exempel icke-binära, homosexuella, bisexuella,

transsexuella eller queer. Därför blir denna lärobokens svaghet att den inte ger en nyanserad bild av både kön och former av sexualitet.

Om vi fortsätter med det intersektionella perspektivet så är denna lärobok ett exempel på hur författarna förstärker normer, vilket i denna lärobok leder till att normerna mellan kön och sexualitet utesluter personer som inte tillskriver sig att de är en man eller kvinna. Eller enbart känner sig attraherade av en man om de är en kvinna eller en kvinna om de är en man. Och dessutom så framkommer det inte, att det är okej att bryta mot normen eller på något annat sätt utmärka sig än vad som är socialt accepterade i samhället gällande kön och sexualitet. Vilket i sin tur leder till att läroboken även missar att inkludera en bredare syn på kön och sexualitet. Sedan är det förståeligt att man inte kan få med alla perspektiv, men då skulle författarna kunna korta ner religionens historia, vikten av profeterna, de främsta helgon inom varje religion och traditionerna. Och det skulle kunna ge utrymme till att förklara till exempel inom hinduismen varför finns det ett kastsystem? Eller varför väljer man att göra abort olagligt om man vet att det kommer bli en flicka? Slutligen kan vi notera att även om denna lärobok har sina brister när det gäller kön och andra former av sexualitet än heterosexualitet, så skulle man kunna använda denna religionsbok i undervisning. Och här skulle eleverna kunna delvis på egen hand analysera vilka brister läroboken har. Sedan är det viktigt att läraren stöttar och att eleverna inte pekar ut detta är fel eller detta är rätt, utan att läraren tränar eleverna i att titta kritiskt på läroboken. Vilka styrkor, vilka brister har läroboken och hur kan eleverna stärka sina åsikter om läroboken med fakta inte enbart åsikter. Dessutom är det också viktigt att eleverna förstår att även om vi har nya böcker så kommer de alltid att missa någon del som blir relevant under vår nutid, därför kan man även se det som en utmaning för eleverna att analysera sina läroböcker.

7.4 Religion och Liv 7–9 (2003)

Om vi börjar med hur läroboken förhåller sig till genus så inleder författarna med att ta upp, att omskärelse förekommer inte bara för män utan även för kvinnor inom islam. Vidare så förklarar författarna att det är en sed som förekommer främst i Sudan och då skär man bort klitoris. Det som vi sedan finner som en styrka i detta genusperspektiv för denna lärobok är, att författarna beskriver

kort att denna sed är inte bara en kränkning mot kvinnans kropp, utan även ett brott mot mänskliga rättigheter. Därför så hittar vi en början till ett genusperspektiv som problematiserar vissa ritualer som i detta exempel är från religionen islam. Vidare så hittade vi en rubrik i läroboken som heter "kvinnans naturliga roll" och sedan så hittade vi även ett citat "Gud skapade mannen och kvinnan med olika utseende och läggning. Det respekterar islam, som är den naturliga religionen. När kvinna och man följer sina naturliga könsroller, fungerar livet harmoniskt i familjen och i hela samhället." Det som blir problematiskt utifrån ett genusperspektiv som vi har beskrivit i vår teori är, att i detta citat från denna lärobok så lägger författarna en värdering i att det finns kvinnliga och manliga uppgifter i samhället. Och då uppkommer frågan hur ser det ut mellan personer som inte identifierar sig som man eller kvinna eller inte är heterosexuella? Därför ser vi att läroboken saknar en nyanserad bild av andra kön eller former av sexualitet, utan det som vi ser främst exempel på inom islam är ett fokus på mannen och kvinnan när det kommer till återspeglning av genus.

Vidare så hittar vi inget annat perspektiv än ett generellt genusperspektiv när vi tittade igenom de Abrahamistiska religionerna i denna lärobok. Och när vi går vidare med buddhismen så beskriver författarna att Buddha hade många lärjungar som var kvinnor som han visade stor respekt för. Vidare så fortsätter författarna att ifrågasätta varför det finns så få kloster för kvinnor, men sedan kan vi läsa om att mannen traditionellt har större möjlighet till andlig utveckling än kvinnan. Det som vi ser som svaghet med detta kapitel är att vi som läsare får en tvåsidig bild, när vi läser om genusperspektivet i buddhismen. Den svårighet vi stöter på är att författarna först beskriver att kvinnan inte kan uppnå en andlig utveckling som mannen. Men sedan när det gäller utbildning så verkar det som författarna menar att både flickor och pojkar har lika goda möjligheter. Vidare i bokens andra kapitel så tar man kort upp om kön där texten återges med rubriken "*Män och kvinnor – Olika av naturen?*". Boken tar upp män och kvinnors kroppsliga olikheter där bara kvinnor kan föda barn och att män är generellt fysiskt starkare än kvinnor. Men även i många kulturer har män och kvinnor med tiden fått olika roller och författaren väljer att betona det med jägar-och jordbrukssamhället. Männerna hade då av naturliga skäl tagit hand om jakt, fiske, bygge och krig och kvinnorna har ansvarat för barnen, hemsysslor, och jordbruket.

Denna lärobok brister även i att problematisera normer och hur det kan påverka personer som inte följer normen. Exempelvis i Indien så finns det personer som kallar sig för Hijras och menar att de är könlösa. Men detta får vi inte läsa i denna religionsbok eller att det finns personer i någon av de

fem världsreligionerna med en annan sexualitet eller uppfattning av kön. Därför ser vi att i denna religionsbok så förstärker man normen, eftersom författarnas främsta exempel är från ett manligt och kvinnligt perspektiv och ett heterosexuellt perspektiv. Och då uppstår frågor som läsaren kan börja ställa till sig själv om det betyder, att författarna till läroboken inte är öppna till att inkludera de andra könen eller de sexuella läggningarna? Eller om man har gjort ett urval och bestämt att det skulle bli för mycket information att ta in för läsarna som är åk 7 - 9 elever? Det är svårt att dra en slutsats över hur författarna till läroboken har tänkt över innehållet, men denna lärobok skulle kunna vara mer inne i tiden för att passa in i det centrala innehållet från skolverkets direktiv.

8. Diskussion

När vi nu har läst igenom de fyra läroböckerna som vi valde för vår läromedelsanalys, så har vi noterat att en stor majoritet av författarna till läroböckerna hade lagt ett stort fokus på religionshistoria, kristendomen, symboler och traditioner. Och vi håller med att dessa perspektiv står för en grund till att förstå religion, men å andra sidan behöver religionsböcker även återspegla verkligheten. Och där finner vi en problematik eftersom läroplanen för de samhällsorienterade ämnena menar, att vi ska lära ut om jämställdhet och mänskliga rättigheterna. Vilket i sin tur riskerar att bli väldigt annorlunda undervisning mellan skolor om undervisningens innehåll på skolorna inte är likartat och förhåller sig till skolverkets bestämmelser. Det pratas genomgående om en likställd skola för eleverna på nationell nivå, men det blir också ett problem när en lärare har ett material som inte alls utgår ifrån verkligheten och hur samhället ser ut. Självklart menar vi inte att lärare inte kan använda dessa läroböcker som vi har analyserat, men då gäller det att läraren är tydlig med att eleverna inte enbart nämner eller ser vad som är ”fel” med läroböckerna. Utan här kan man göra en gemensam djupdykning med klassen och diskutera att det kanske finns en anledning till att det ser ut som det gör i läroboken även om den är skriven bara för tre år sen. Och att det kanske säger oss något om vilket samhälle vi lever i idag, där vi har fortfarande en del aspekter att jobba på för att vi inte ska enbart acceptera normer.

Dessutom så är det värt att ge eleverna en kontext till hur läroböckerna har sett ut innan och där kan läraren och eleverna jämföra mellan de två närmste läroplanerna Lpo 94 och Lgr11. Och detta nämner vi även i vår tidigare forskning, om hur det har sett ut med kön och sexualitet och när forskningen började att utvecklas. Vidare så nämner vi även i vår tidigare forskning att i Lpo94 så står det att ”skolan ska aktivt och medvetet främja kvinnors och mäns lika rättigheter och möjligheter” (Lundgren et al 2012, s. 390 - 391), vilket blir problematiskt eftersom det läggs fokus på enbart två kön. Därför blir det ännu viktigare idag att utveckla undervisningen om genus ännu mer, där lärare bör sträva efter att ämnet inte uppfattas som något tabu. Men även att sträva efter att undervisa om homosexualitet, transsexualitet, queer och icke-binära. Utöver detta så noterade vi utifrån vår studie för denna uppsats att det fortfarande finns brister med våra valda läroböcker i ämnet kön och sexualitet. Detta blev märkbart i både Lpo94 och Lgr11, vilket leder till att det blir

svårt för läraren att undervisa om kön och jämställdhet i klassrummet med enbart dessa läroböcker som material.

Utifrån vår teoridel så har vi främst fokuserat på ett genus, queer och intersektionella perspektiv, där vi har noterat att våra läroböcker behöver utvecklas kring. De exempel som vi hittade stärkte främst det heteronormativa perspektivet istället för en mer varierad bild av kön och sexualitet. Dessutom så såg vi att läroböckerna kunde infogat fler liknande beskrivning som författaren Healey, J. (2014, s.1-2 & 44-45), eftersom författaren ger en tydlig definition i sin forskning av vad kön och sexualitet är, vilket inte var jämnt fördelat mellan läroböckerna eller religionerna i läroböckerna.

Självklart så fanns det inte bara svagheter eller brister med alla de fyra läroböckerna, utan vi hittade även en del goda förutsättningar för läraren att bygga vidare på gällande ämnet kön och sexualitet. Dock märkte vi att en problematik med våra valda läroböcker var att man lägger stort ansvar på läsaren att tolka själv. Den andra problematiken blev att kvinnan och mannen framställs på ett stereotypiskt sätt, där författarna beskrev ofta att detta är en kvinnlig eller manlig syssla. Och slutligen den tredje problematiken blev att i vissa avsnitt och i vissa religioner så tar man inte alls upp sexualitet. Därför blev vi fundersamma om det är rimligt, att förvänta sig att en elev i årskurs 7-9 ska kunna göra en sådan avvägning? Eller ska läraren ta beslutet om eleverna ska ens få undervisning om kön och sexualitet i religionsämnet? Konsekvenserna blir i slutändan som vi har snuddat vid i analysen och varit inne på genom vår uppsats att likvärdig utbildning blir också en långsiktig problematik på en nationell skala. Om några lärare använder läroböckerna som bas för ämnet och sedan komplement eller annat extra material medans andra lärare och skolor väljer enbart att följa läroböckerna så blir det inte en likvärdig utbildning även om det står i kursplanen Lgr11 att vi ska undervisa om kön och sexualitet.

Därför menar vi att som en startpunkt för att förbättra framtida läroböcker, där man som författare skulle kunna avsätta ett stycke om genus och sexualitet, för att ge eleverna en bas och öka en förståelse för kommande generationer kring kön och sexualitet. Dessutom skulle detta kanske också bidra till att man kan diskutera normkritik med eleverna, att det inte handlar att vi ska sluta följa normen utan att vi ska respektera och acceptera individer som inte följer normen också. Slutligen så ser vi även några brister med vårt arbete som vi kunde göra annorlunda eller spara för en fortsatt studie, där vi hade kunnat genomföra intervjuer med både lärare och elever gällande

läroböcker. Vidare för en fortsatt studie så skulle man kunna undersöka hur lärare använder läroböckerna i undervisningen och i vilken utsträckning använder lärarna enbart läroböcker och hur många använder komplement eller annat extra material. Dessutom skulle man även kunnat samla in empiri från elever om hur tycker de att lär sig bäst eller att de skulle få beskriva hur de skulle vilja att läraren undervisar om kön och sexualitet. Och eftersom vårt samhälle utvecklas även om vi kan tycka att det sker lite långsamt, så kan man hoppas att det fortsätter i rätt riktning åtminstone.

Referenser

Andersson, D.E & B Modeé.(2011). *Mänskliga rättigheter och religion*. (1. uppl.) Malmö: Liber.

Axelsson,B & J Fornäs, (2007, s.131) (red), *Kulturstudier i Sverige*, Polen.

Beauvoir, S.D. (2002). *Det andra könet*. Stockholm: Norstedt.

Berg, L. (2003). *Religion och liv 9 Elevbok*. (1. uppl.) Stockholm: Natur och kultur.

Bergström, Göran & Bordèus Kristina, (2012,s. 44)) *Textens mening och makt – metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskurs*, Lund.

Butler, J (1990,s.7) *Gender trouble: Feminism and the subversion of identity*. New York: Routledge.

De los Reyes, P, Mulinari, D, (2005) *Intersektionalitet – Kritiska reflektioner över (o)jämlighetens landskap*, Lund.

Enkvist Wallmark, U., Engstrand, M., Paepke, F., Stattin, J. & Westlander, J. (2017). *Religion*. 7-9. (Första upplagan). Falköping: Capensis.

Gilhus, I.S. & Mikaelsson, L. (2003). *Nya perspektiv på religion*. Stockholm: Natur och kultur.

Healey, J. (2014). *Sexual Orientation and Gender Identity*. Spinney Press.

Hirdman, Y: Översättning av: Eduards, M, & Mans, U. (1987, s.49)
Genussystemet - reflektioner kring kvinnors sociala underordning, Kvinnovetenskaplig tidskrift, nr 4.

Högberg,O., Sundqvist, M. (1999) *Religion So direkt*, Bonniers.

Keinänen, M.L. (2007). Perspectives on Women's Everyday Religion Papers read at the conference Religion on the Borders. Södertörn University College, Sweden. Hämtad från <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:332100/FULLTEXT01.pdf>

Klingorova, K & Havlicek, T. (2015). Religion and gender inequality: The status of women in the societies of world religions. Moravian Geographical Reports hämtad från https://www.geonika.cz/EN/research/ENMGRClanky/2015_2_KLINGOROVA.pdf

Kåreland, L, (red.), (2005, s. 10–11)
Modig och stark - eller ligga lågt: skönlitteratur och genus i skola och förskola, Stockholm,

Liberg, C. (2010) Elevers läs- och skrivutveckling. Skolverket.

Lundgren, U.P., Säljö, R. & Liberg, C. (red.) (2012). *Lärande, skola, bildning: [grundbok för lärare]*. (2., [rev. och uppdaterade] utg.) Stockholm: Natur & kultur.

Lykke, N (2009, s.9). *Genusforskning: en guide till feministisk teori, metodologi och skrift*. Stockholm: Liber.

Löfstedt, M. (red.) (2011). *Religionsdidaktik: mångfald, livsfrågor och etik i skolan*. (1. uppl.) Lund: Studentlitteratur.

Olofsson, H. & Uppström, R. (2014). *Re - religion 7-9*. (1. uppl.) Malmö: Gleerup.

Rosenberg, T, (2002, s. 11–12) *Queerfeministisk agenda*, Stockholm.

Rosenberg, Tiina, (2005) *Könet brinner! – Texter i urval av Tiina Rosenberg*, Finland.

Stier, J. (2003). *Identitet, människors gåtfulla porträtt*. (1. uppl.) Lund: Studentlitteratur.

Thurén, Britt-Marie (2003,s.11). *Genusforskning: frågor, villkor och utmaningar*. Stockholm: Vetenskapsrådet